

ASKO POPA

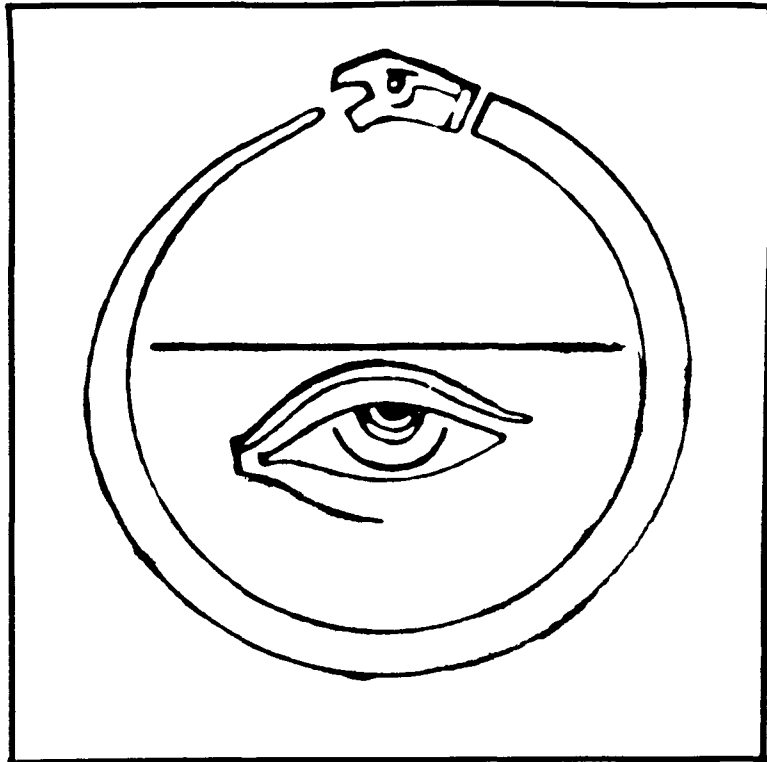

Poeten från Vršac

Urval och sammanställning: Morgan Holm
Tolkning från serbokroatiska: Kjell Magnusson

ASKO POPA

Poeten från Vršac

Urval och sammanställning: Morgan Holm
Tolkning från serbokroatiska : Kjell Magnusson

DIKTEN

Du vaknar och ser dig omkring: allt är redan här, både trädet och ormen, stenen och solen. Ingenting har väntat dig. Ingenting vänder sig till dig, ingenting frågar dig, allt detta står och går enligt sitt eget.

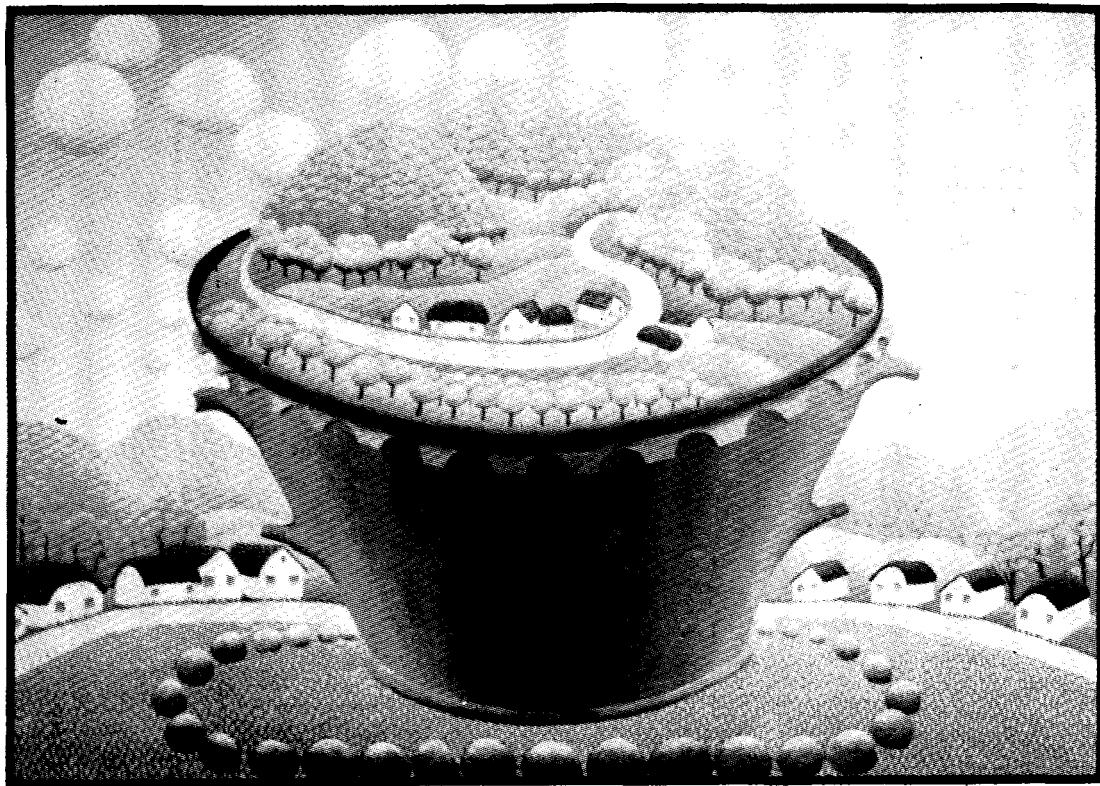
Och då, ur något slags djupare trots, vem vet varifrån, ger också du dig i kast med att skapa något av lera, av dröm, av naken andedräkt, av vad du kommer åt, något som är ditt, tillkommet på ditt eget sätt.

Du kastar ut det i världen och är rädd: du vet inte om det kommer att gå, tala eller leva vidare.

Om om det blir så, och det blir det sällan, då börjar detta ditt egna, av dig skapade, att vandra genom världen på sitt eget sätt

Tycker du då om det?

ur: Bark 1953 (slutlig utgåva 1969)

Vasko Popa är efterkrigstidens mest betydande jugoslaviske diktare. Han föddes 1922 i byn Grebenac i Banatet, ett område i den mångnationella serbiska provinsen Vojvodina. Han växte upp i Vrsac, en stad präglad av österrikisk-ungersk kultur och med en stor rumänsk minoritet. Popa har själv en rumänsk bakgrund, men som diktare tillhör han den serbiska litteraturen. Han studerade filosofi och romanska språk i Beograd, Bukarest och Wien. Under krigsåren satt han också en tid fängslad i koncentrationsläger. Från början av femtiotalet till sin pensionering för några år sedan var han verksam vid bokförlaget Nolit i Beograd. Under senare år har Popa engagerat sig i allmänskulturellt arbete, bl.a. i den nyinrättade vetenskapsakademien i Novi Sad, Vojvodinas huvudstad. Han har också startat en litterär kommun i hemstaden Vrsac som syftar till att främja litteratur och kultur i Vojvodina.

Popa har publicerat sju diktsamlingar. Den första "Bark" (Kora) kom 1953 och gjorde snabbt Popa till en centralgestalt i Jugoslaviens litterära liv. Sedan följde 1956 "Orons fält" (Nepocinpolje) och efter ett långt uppehåll "En annan himmel" (Sporedno nebo) 1968 och "Upprätt jord" (Urspravna zemlja) 1972. 1975 utgavs de tre diktsamlingarna "Vargsalt" (Vucja so), "Rätt kött" (Zivo meso) samt "Huset vid vägen" (Kuca nasred drumu).

För närvarande arbetar han på diktsamlingen "En trädgård av järn" ur vilken har publicerats diktcykeln "Den lilla asken" (Mala kutija).

Förutom sina dikter har Popa givit ut tre antologier av stor originalitet: "Äpple av guld" (Od zlata jubaka) 1958, en samling folkliga gåtor, ramsor och ordstäv från den serbiska traditionen. "Vrålkratt" (Urnebesnik) 1960 en antologi med folklig humor. Samt "Sol vid midnatt" (Ponoco sunce) en (1962) samling drömmar och visioner hämtade från den serbiska litteraturen.

Popa är översatt till ett stort antal europeiska och utomeropeiska språk, dock icke, signifikativt nog, till ryska.

Kjell Magnusson

Möten med Popa

Jag träffade Vasko Popa första gången våren 1969. Bekantskapen förmedlades av en indisk vän och studiekamrat i Beograd som hade den säregna vanan att söka upp berömda jugoslaviska författare.

Vi mottogs vänligt i Popas trerumslägenhet i ett gammalt hus i det centrala Beograd, mitt emot Den Helige Marukus kyrka. Arbetsrummet var litet, där fanns böcker (poesi, filosofi, mytologi), ett glasskåp med de egna verken, föremål med historisk och mytologisk innebörd. Ute på Revolutionsboulevarden rasslade de gröna spårvagnarna och man kunde se ut över parken Tasmajdan. Vi förplägades med kaffe, konjak och glass, som serverades av diktarens älskvärda hustru Hasa, lärare vid arkitektfakulteten.

Jag hade då inte läst en rad av Popa och hade endast oklara begrepp om hans plats i jugoslavisk och europeisk litteratur. Han gjorde dock omedelbart ett mycket starkt intryck på mig, genom sitt lugn och allvar, sin stillsamma humor. Det verkade som om han ägde en djup hemlighet. Han var beläst och kände till Europa, och i motsats till andra serber som vi träffade var han öppen för europeisk kultur utan att fördenskull på ett ytligt plan imitera europeiska vanor eller visa tecken på komplex för sitt serbiska ursprung. Detta gjorde att man kunde tala med honom också om hur det var att vara främling på Balkan och känna att man blev förstådd.

Under årens lopp har jag träffat honom flera gånger. På tu man hand eller tillsammans med andra, i bostaden, på promenader, i restauranger. Popa visade alltid den traditionella serbiska gästfriheten och var många gånger ett stöd genom sitt sätt att diskret förmedla kontakter och genom att lyssna.

När jag träffade honom under det tidiga sjuttio-talet höll han på att arbeta med det som skulle bli "Vargsalt" och vi samtalade ofta om mytens och religionens roll, om den traditionella kulturens omvandling, om svårigheterna för dagens människa att få kontakt med sin omvärld och om oförmågan hos de religiösa institutionerna.

Genom Popa fick jag en förståelse för den särpräglade tradition som blomstrat i Serbien och på Balkan och som till helt nyligen levtt ett vitalt liv. En kultur där allt i livet, också döden, hade sin självklara plats i människors sinnen. Hur denna folkkultur och arvet från Byzans bröts mot nutiden och hur dagens samhälle försökte – måste – komma till rätta med dessa rötter.

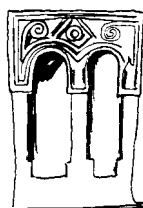
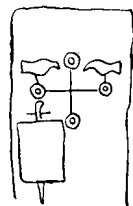
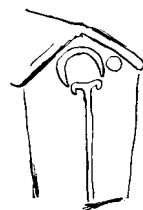
Trots sin öppenhet är Popa en sluten person. Någon gång kunde vi tala om diktandet och jag förstod kanske inte alltid innebörden. Han talade om ordenycklarna, som man inte kan tvinga fram, som kommer av sig själva. Man kan hjälpa dem att födas genom ett arbetssätt, men man kan inte arbeta fram dem.

Vi diskuterade aldrig politik. Denna tystnad bottnade, tror jag, i en djup lojalitet mot det egna folket och också mot de upplevelser som för honom liksom för andra i hans generation hade förkroppsligat ungdomens hopp och längtan. Popa hör inte till de författare som är dissidenter, även om han hade politiska svårigheter i början av sin diktargärning. Han deltog i den revolution som 1968 varade en kort junivecka genom att för Belgradstudenterna läsa sina dikter.

Popas diktning har sina rötter i det serbiska, men man behöver inte se honom som en enbart nationellt inriktad diktare. Snarare försöker han i det genuina också finna det universella och hans poesi blir på så sätt en mötesplats mellan en kraftfull folklik tradition, den byzantinskt-serbiska högkulturen och europeisk litteratur. Detta kommer särskilt fram i "Vargsalt" som visserligen anknyter till serbiska och slaviska symboler, vargen, vargarnas herde, den heliga linden, men som i grunden gestaltar en allmänmänsklig problematik.

Popa arbetar just nu på en diktsamling om vår tids samhälle och människa, om språket idag. Den kommer att heta "En trädgård av järn". Sin vana trogen arbetar Popa långsamt och prövar noga varje uppslag. Kanske när han här fram till den syntes hans diktning pekar mot.

Kjell Magnusson

DE LEVANDE ORDENS KÄLLA

De frågar dig ofta varifrån orden till dina dikter kommer. Det finns ord-benknotor som fastnar i halsen. Du kan kvävas av dem. Det finns ord-glödande kol som faller i ditt hjärta. Av dem kan du brännas upp. Det finns ord-oramar som rullar ihop sig runt ditt huvud. För deras skull måste du lära dig att spela en förtrollad flöjt. Det finns alla slags ord som kan göra dig ont. Man bör överhuvudtaget inte skämta om ord. Men det finns, bland de andra, också ord-nycklar. Dessa ord-nycklar är de enda levande ord du kan skapa dikt av. Vilket naturligtvis inte innebär att du också alltid gör det. Dessa ord är redan i sig själv början till en dikt. De kommer alltid för dig oväntat, men, verkar det, aldrig av en händelse. De kommer till dig som stjärnor eller hela stjärnbilder på huvudets valv. De glänser mellan de andra ord och meningar som inte har någon som helst förbindelse med den blivande dikten. Dessa ord glänser som diktens förtecken. Man måste bara lära sig känna igen dem. De ter sig underbara som om de inte vore dina ord. Och du minns dem oklart, som om du någonstans för länge sedan redan hört dem, du vet bara inte var eller när, och detta minne kommer för alltid att bli oklart och kommer inte ens efter skrivandet av dikten att någonsin bli klarare.

Ju rikare och mognare din erfarenhet, dess mer lär du dig att diktarens ord kommer från sin källa. Varifrån skulle den förövrigt komma? Du vet att vägen från den källan går över ditt hjärta genom ditt huvud, genom din själ. Och det ger dig möjlighet att skriva den dikt du förtjänat och då bara när du förtjänat den. Att vara diktare betyder av allt att döma, mer än något annat, att vara en människa beredd att med sitt liv köpa orden till dikten från dess källa. Utan självförglömmelse finns ingen koncentration, utan koncentration ingen inspiration, utan inspiration ingen upptäckt, utan upptäckt kan det heller inte bli någon dikt. I alla fall kan det inte bli sådana dikter du velat.

Och de frågar dig likaså ofta, till vem riktar du dina dikters ord? Du återlämnar dem dit varifrån du mottagit dem, återlämnar dem till sin källa. Du vet att vägen tillbaka till denna källa går genom hjärtat, genom huvudet, genom själen hos alla människor. Och detta ger åter alla människor möjlighet att också själva genom diktens ord stå i förbindelse med denna livgivande källa. Där, och inte i något annat består det samhällliga, människokärleken och humanismen i diktarens arbete (med att skriva dikter). Ty varje människa, inte bara diktaren, har ett dagligt behov av att tala med ordens levande källa, men har ofta inga medel.

Och för varje människa, för var läsare gäller den lag enligt vilken man måste förtjäna diktens ord om man vill att dess ord skall bli ens egna. Annars kan hon stå inför dikten hur mycket hon vill, den kommer aldrig att öppna sig för henne. Orden i dikten utgör en sluten krets. Man ser att de dansar i ring, men man ser inte vad de dansar kring. Orden i dikten skapar en bild av källan varifrån de kommit och dit de strävar. Orden har, skulle man kunna säga, vänt ryggen åt människan som är lutad över dikten. Och människan kommer att se deras ansikte endast om hon är beredd att ensam, utan följe av sina sista tankar, som hon är stolt över, gripa tag i denna ring av ord, inte fråga vart de skall föra henne och inte se sig om. Endast så kommer dikten att öppna sig för henne: den öppnas innifrån. Andra ingångar till dikten finns inte.

ur: *Bark 1953 (slutlig utgåva 1969)*

DEN UNGA SANNINGENS SÅNG

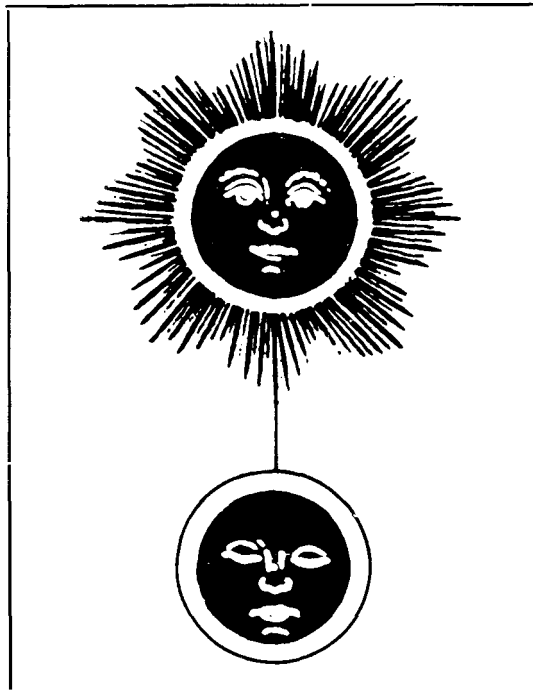
Sanningen sjunger i mörkret
I lindens krona mitt i vårt hjärta

Solen, säger hon, skall mogna
I lindens krona mitt i vårt hjärta
Om ögonen skiner på den

Vi skrattade åt sången
Grep tag i och band sanningen
Och slog ihjäl henne här under linden

Våra ögon var upptagna
Ute i ett annat mörker
Och såg ingenting

ur Upprätt Jord 1968

Nr 13 ur sviten LÅNGT INOM OSS

Man river pelarna som bär upp himlen

Bänken med oss
Faller sakta i tomheten

Kommer vi alltid att förslösas
I en tystnad av sten

Genom ögon och panna
Skall våra ord blomma

Dagarna har sprungit iväg

Kommer vi alltid att vänta på att solen
Skall lysa gul genom våra revben

Vi hör hur våra hjärtan slår
I de döda pelarnas strupar

Vi har rusat iväg från våra bröst

ur: Bark 1953

DOLKENS TÄMJANDE

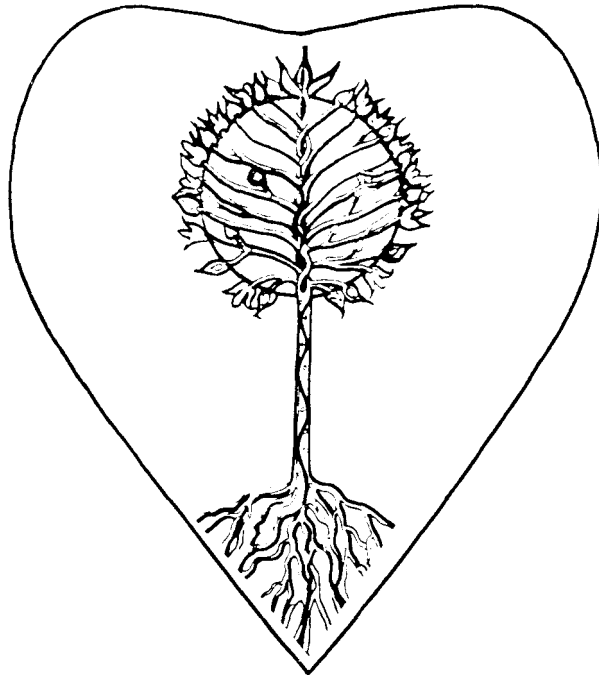
Länge hängde dolken
Skelande över hjärtat

De avhuggna vingarna flög upp
Från linden mitt i vårt hjärta
Och tämjde dolken

Vingarna lärde dolken
Att i flykten rita
Den unga solens ansikte runt hjärtat

Vingarna förde dolken
Helt nedbruten av lärandet
Någonstans högt upp i mörkret

ur: Upprätt Jord 1968

LINDEN MITT I VART HJÄRTA

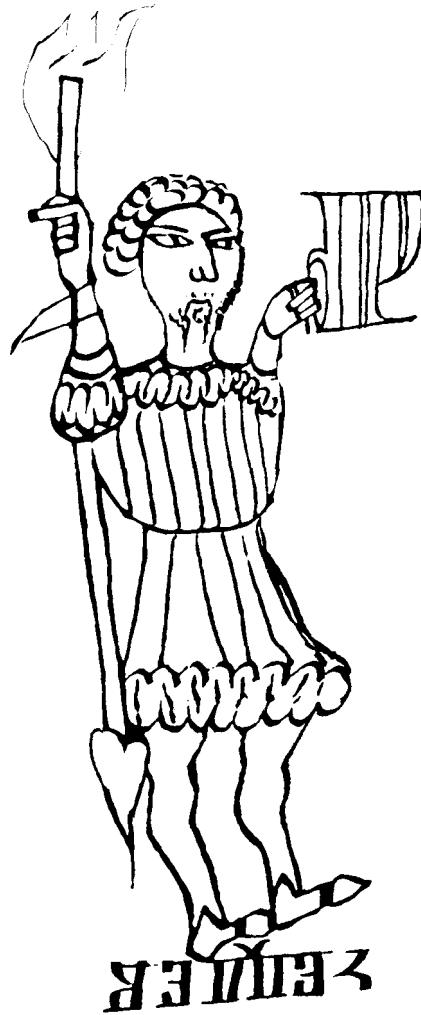
En blommande lind mitt i vårt hjärta
Under linden en nedgrävd kittel
I kitteln tolv moln
I molnen en ung sol

Vi grävde efter kitteln i hjärtat
Grävde upp de tolv molnen
Kitteln flydde bort med solen
Från ett djup till ett annat

Vi stirrade upp i det sista djupet
Djupare än vårt eget liv
Vi lade av med grävandet

Vi högg ned linden för att värma oss
Det var kallt runt vårt hjärta

ur: Upprätt jord 1968

PILGRIMSFÄRDER

Jag vandrar med min faders stav i handen
Med brinnande hjärta på staven

Mina steg stavar de ord
Som den heliga vägen skriver

Jag ritar dem i sanden med staven
Innan sömnen
Vid varje härbärke

Så att de inte suddas ut ur mitt minne

Jag är ännu långt från
Att tolka dem
Dock liknar de vargens stjärnbild

Jag kommer att ha något att fylla mina nätter med
Om jag återvänder hem vid liv och hälsa

ur: Upprätt jord 1968

SAVAS KÄLLA

Klara ögon i sten
Öppnat för alltid
Av stavens fyrfaldiga kyss

Med sömniga gröna ögonfransar
Döljer och avslöjar gräset
Den kalla genomskinliga sanningen

På botten av detta vatten
Glänser ett varghuvud av kristall
Med en regnbåge mellan käkarna

En tvagning i detta vatten
Helar all dödens smärta
En munfull av detta vatten
All livets smärta

Klara ögon i sten
Öppet för var och en
Som här lämnar sina svarta tårar

ur: Upprätt Jord 1968

DEN HELIGE SAVA

Kring hans huvud flyger bin
Och binder en levande gloria av guld

I hans röda skägg
Bestrött med lindblommor
Leker åskan kurragömma med blixterna

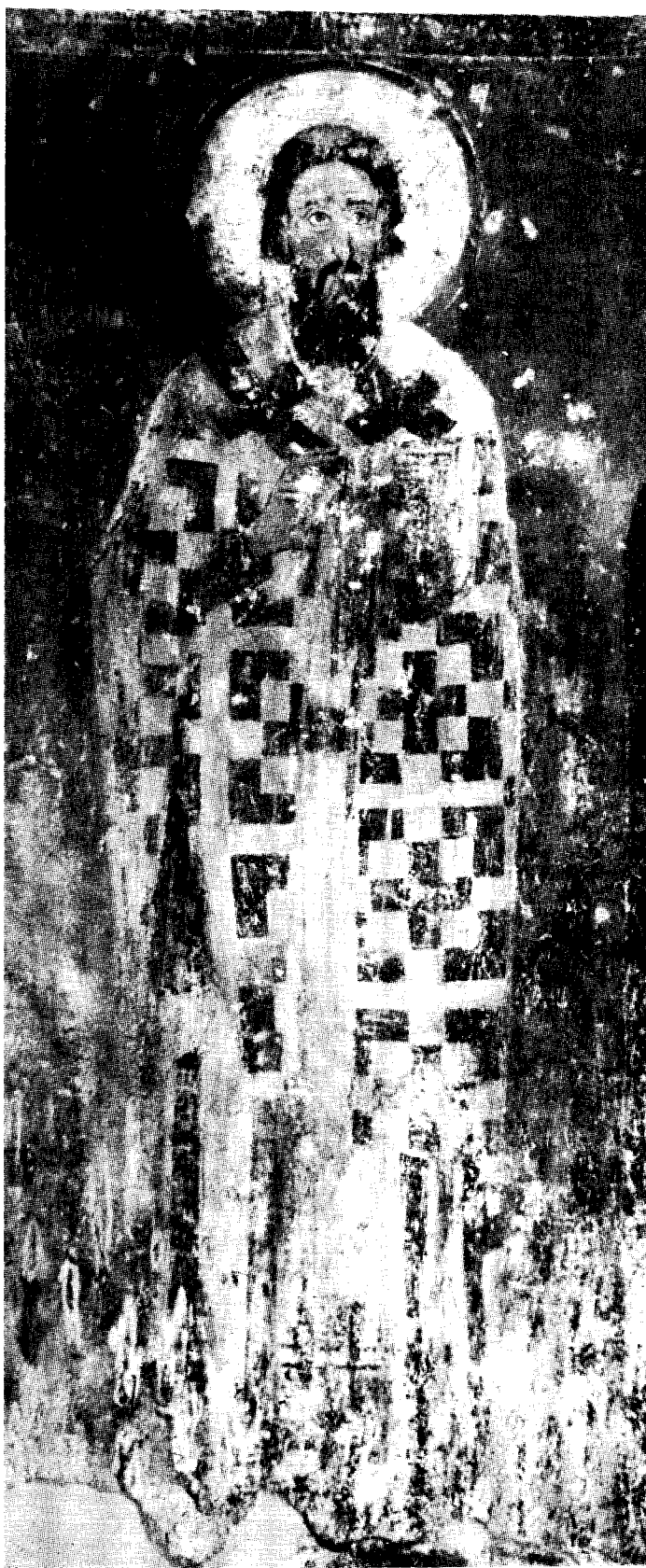
Kring halsen hänger kedjor
Som rasslar till i sin sömn av järn

På hans skuldra flammar en tupp
I hans hand sjunger den allvisa staven
En korsvägarnas sång

På hans vänstra sida flyter tiden
På hans högra sida flyter tiden

Han stagar över torr mark
Följd av sina vargar

ur: Upprätt Jord 1968

DEN HELIGE SAVAS LIV

Hungrande och törstande efter det heliga
Lämnade han jorden
De sina och sig själv

Han trädde i tjänst
Hos de bevingade herrarna

Han vaktade deras gyllenulliga moln
Och vallade åskan och blixterna
Tjustrade vid deras väldiga böcker

Han förbrukade alla sina år
Förtjänade en ormhövdad stav

Han besteg staven
Återvände till jorden
Och fann där de sina och sig själv

Han lever utan år utan död
Omgiven av sina vargar

ur: Upprätt Jord 1968

DEN HELIGE SAVAS SKOLA

Han sitter i toppen av ett päronträd
Och mumlar i sitt skägg

Han lyssnar
Hur löven med munnar av honung
Ber med hans ord

Han ser
Hur vinden eldbäraren på bergen
Svär med hans ord

Han ler
Och äter sakta
Världshärskarens bok

Och kallar på de hungrande vargarna

Från toppen av päronträdet kastar han blad åt dem
Fulla med långhalsade bokstäver
Och vita lamm

ur: Upprätt Jord 1968

I FÖRFÄDERNAS BY

Någon omfamnar mig
Någon betraktar mig med vargögon
Någon tar av hatten
För att jag skall se honom bättre

Var och en frågar mig
Vet du vem jag är

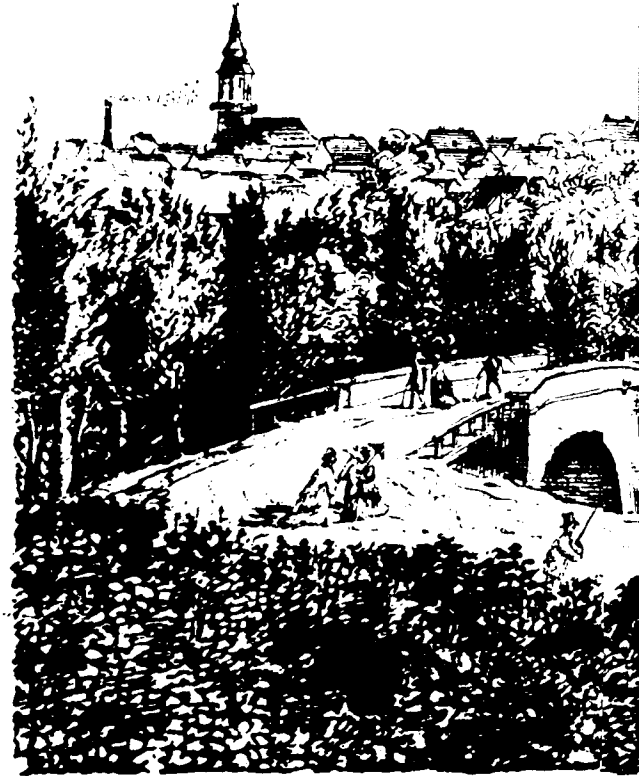
Okända aldringar och gamla kvinnor
Tar över namn
Från ynglingar och flickor i mitt minne

Också jag frågar en av dem
Lever ännu den rike
Georgije Kurja

Det är jag svarar han
Med en röst från den andra världen

Jag stryker hans kind med min hand
Och ber honom med ögonen säga mig
Om jag ännu lever

ur: Rätt Kött 1975

IDOLEN I VRASAC

Jag håller honom i handflatan

Han höll en gång solen
I sina vargtänder

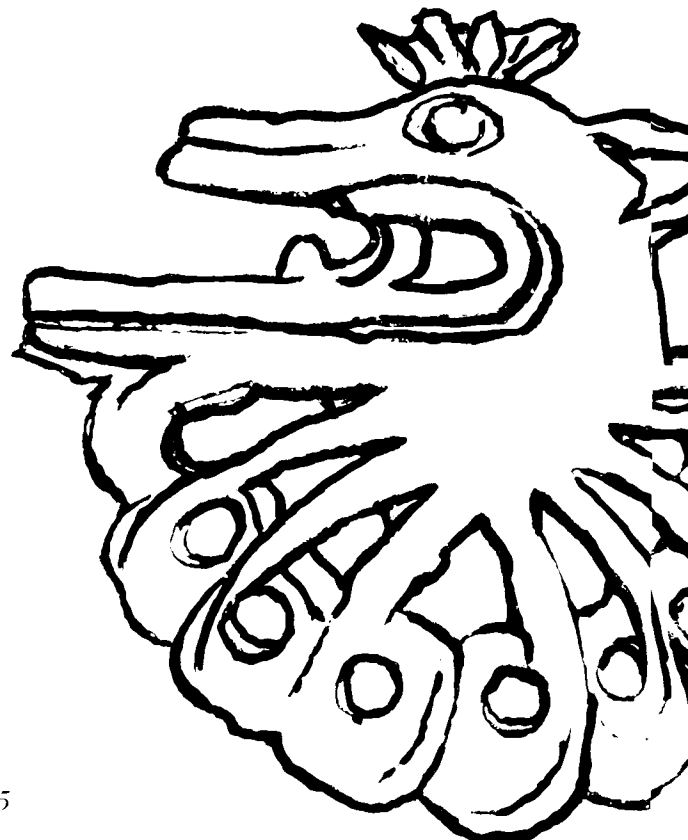
Han lekte med henne gudalikt
Förde henne upp till himlen
Och ned under jorden

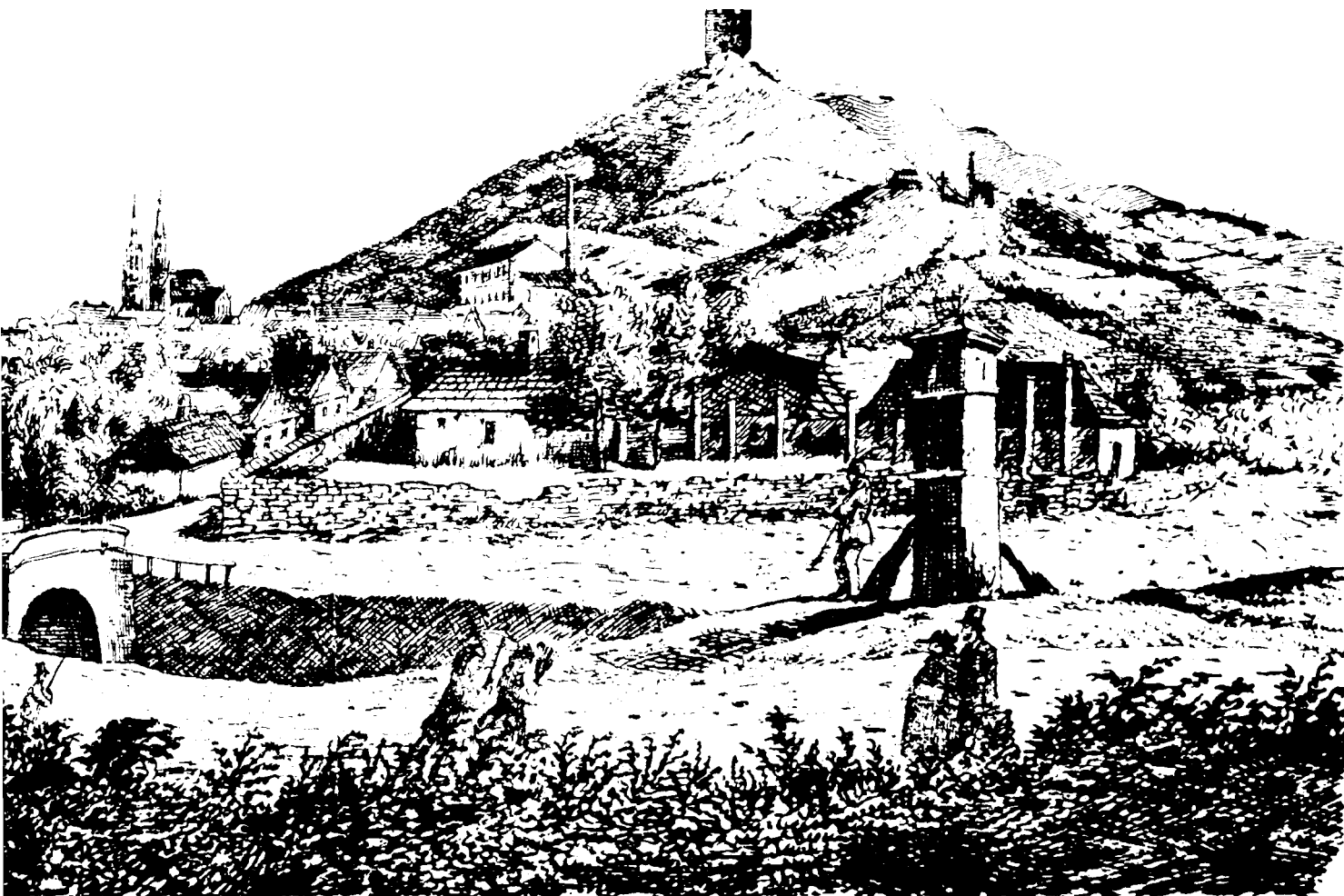
Han är skapad av kalk
Som jag som barn på Karas
Gjorde små människor av
Och högtidligt åt upp

Han vill inte säga mig någonting
Om sig om den åter sedda världen

Även om jag är en gammal Vršacbo

ur: Rätt Kött 1975

nach Illustration gezeichnet von Hennig 1873

SÖNDERBRUTNA HORN

Min farfar Milos Popa den Stumme
Uttalade säger man under sitt liv
Färre ord än de från födseln stumma

Han kunde i stället sätta ryggen
Under en grön oxe
Och långsamt lyfta den från jorden

Oxen grävde ned
Alla fyra benen i luften
Och stötte hornen i himlen

Folk stod i ring
Kastade pälsmössorna i höjden
Och korsade sig omvänt

I drömmen ber jag farfar
Säga mig var jag kan finna
Vår gamle boskapsgud

Farfar står framför mig stum
Med sönderbrutna horn på huvudet

ur: Ratt Kött 1975

ÅTERKOMST TILL BELGRAD

Hit till detta kors av vatten
Ledde mig tre vargspår

Jag har tvättat mitt ansikte i paradiset's flod
Torkat det på solmoderns kjolar
Hängande över tornen

Jag har planterat min faders stav
I kalken på stranden
Att blomma bland pilträden

Jag gav mig iväg mot den väldiga porten
Öppen över mig i zenit

Jag visste inte om den vita staden sänkte sig
Från molnen
Eller om den växte mot himlen ur mina inälvor

Jag har återvänt från färden
För att dela ut stenarna från stjärnbilden
Här på torget

ur: Upprätt Jord 1968

ur sviten LÅNGT INOM OSS

Dina blickars gata
Har inget slut

Svalorna i dina pupiller
Flyttar inte till södern

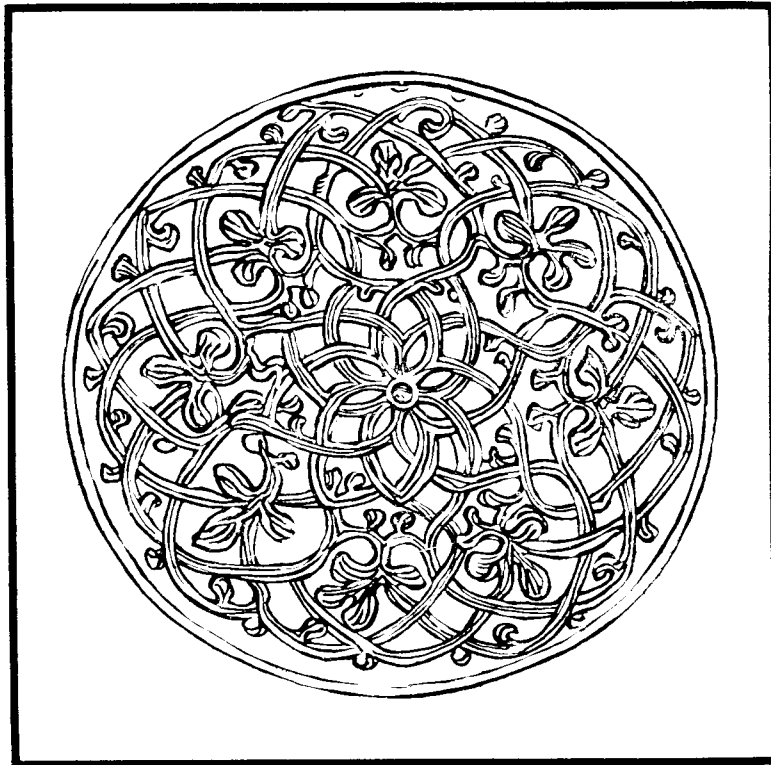
Från asparna i dina bröst
Faller inte löven

På dina ords himmel
Går solen inte ned

ur: Bark 1953

En samproduktion **Ordström/Hjärnstorm** Grafisk form: Bertil Sundstedt

ISBN - 91-970336-9-3

